

Observatoriul este de done ori in
septembra. Mercreea si Sambata.

Pretiulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimis cu posta in lantul monarhiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. seu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. seu 11 franci. — Numeri singuratici se dău cîte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu VI.

Nr. 34.

Sibiu, Sambata 30/12 Maiu.

Panslavismulu propagatu prin magiari.

III.

Nu numai popórale asuprite, dară tocma si compatriotii nostrii magiari au datu multime de informatiuni fórte interesante pentru óspetii chiamati de cătra magnatii loru. Din tóte, cele mai pretiose descooperiri facute agentilor si generalilor russesci au fostu cele relative la urele si persecutiunile domnitórie intre natiuni, la urele confessionali, la spiritulu aristocraticu de care este inbuibatu si óresi-cum ingrecatu poporulu magiaru, carele se tîne in massa de nobilu nascutu, incepndu dela principíi Eszterházy pâna de vale la porcariulu satului; éra anume persecutiunile din caus'a limbei fusera puse in capulu lungilor cataloge de asupriri.

Cum s'a potutu că si magiarii se se apropie cu confidentia de russi? Fórte bine, pe calea cea mai firésca; pentru că indată ce au vediutu ei că muscalii nu ardu sate si orasie, buna-óra că secuii in acelasiu anu, si că nu mananca nici friftura din carne de omu, ci postescu mai bine si decât romanii nostrii, că nu rapescu femei, decât numai cazaci fura unde potu fenu si ovesu pentru cai, si pâne pentru sinesi, anume aici in Transilvani'a, mai ántai dómnele si contessele dela Clusiu au inceputu se invite pe comandanții dela doue regimene de husari la thea, la vinuri esclente, la serate dansante si alte petreceri gratióse, despre care tóte d. Pavlov generalu de brigada cu ocasiunea intorcerei sale la Russi'a prin Bucovin'a, afanduse in quartiru la br. Mustatia (Sept. 1849), fiindu si noi de facia in societatea ilustrei familii Hormuzache, ne nară cu mare placere, laudandu prea multu ospitalitatea ungurésca, rapitóriele gratii (Reitze) a le dómnelor magiare si compatimindu-le mai alesu din caus'a „blastematalor de Walachen“(*), pâna candu genial'a dómna Eufrosin'a Petrino nasc. Hormuzache ne mai potendu suferi falsele informatiuni adunate de Pavlov in Transilvani'a, ilu aduse in confusiune prin doue intrebări dilematice. Aceiasi magiari si magiare au avutu grijă in cele doue luni din urma, că se impla urechile muscalilor cu cele mai grele acuse si contra Austriacilor.

Scene că cele din Clusiu s'a mai vediutu si in alte parti ale acestoru tieri, precum in Oradea-mare, in Secuime, unde dupa informatiunile advoctului secuiu György Veres unu batalionu de femei s'ar fi maritatu bucurosu cu oficiari si soldati de ai Maiest. S. imperatului Russiei.

Totu in acea epoca muscalii au invetiatu dela magiari fórte multu cu privire la tractarea popóralor cu scopu de a nimici nationalitatea acestora, si mérgea oricine in Russi'a, că se se convinga la faç'a locului, ce bine aplica muscalii la natiunile de alte limbi aceleasi doctrine pe care le primisera ei in 1849 din Ungari'a, cu adaosu de cele mai noue, pe care le afla că de 12 ani incóce din press'a Ungariei si din desbaterile parlamentarie, pentru care in St. Petersburg sunt translatori cu salariu bunu.

Muscalii si anume barbatii de statu ai loru mai au si o memoria fórte buna, mai citescu si anteactele pe cîte 50 si 100 de anu in apoi, cu alte cuvente, politicii muscali pretiuescu istoria si se folosesc de inveriaturile ei, nu că noi, caroru ne place se facemu politica din mana in gura. — Asia ei sciu si cunoscu fórte bine si cu de ameruntulu, că in timpulu revolutiunei celei mari din Poloni'a la an. 1830 cei mai infocati aparatori ai aceleia au fostu magiarii, dintre cari ori-căti au potutu se se străcure preste fruntrarie, au alergat in ajutoriulu polonilor, éra cei remasi in patri'a loru 'iau sub-

ventionatul cu colecte de bani si cu victualii, au agitat in favórea loru prin adunari municipali, au provocat pe regimulu centralu alu imperatului Franciscu, că se declare Russiei resboiu, au amerintiatu in casu contrariu cu revolutiune ungurésca, din care causa mobilisandu-se o parte buna din armat'a austriaca s'a trasu cordonu tare in Galiti'a, cu scopu de a nu suferi că ungurii se pótă dă man'a cu polonii. Totu din acea epoca sunt cunoscute si miclele rebeliuni dela Clusiu, Muresiu-Osiorhei, Aiudu etc. inscenate de cătra tinerimea magiara cu scopu de a liberă din manile escortelor de soldati austriaci pe multimea polonilor scapati cu viéta si refugiatu prin Galiti'a si Bucovin'a in Transilvani'a.

Muscalii sciu si mai multu; ei au in măna tóte firele complotului ungaro-polonu plasmuitu inainte cu diecimi de ani, continuat si realisat in cîtuva la a. 1849 cu ajutoriulu unor generali că Dembinsky, Bem s.a., pusu in activitate noua la a. 1863 cu succesu fórte fatalu pentru poloni, continuat cu tóta perseveranti'a pâna in dio'a de astazi, candu press'a magiara este unanim in ferbinte sa dorintia de a nimici poterea Russiei in Poloni'a si a restabilí vechiulu regatu alu polonilor.

Ce e dreptu, se mai afla si alte popóra numerose, care dorescu restaurarea regatului Poloniei, nu din vreo simpatia cătra natiunea polóna, care in totu trecutulu seu istoricu numai amica a libertatii altoru popóra nu a fostu si nu a voit u se fia, s'a aratatu si pe terenulu religiosu bigotta, fanatica si persecutória, — o dorescu in se din motive eminentu politice, că se se ridice unu muru despartitoriu, tare si durabile intre Russi'a si intre alte staturi vecine; o dorescu spre a infrená poft'a de cuceriri a Russiei si a moderá preponderanti'a ei in areopagulu Europei, prin urmare a trage totuodata bariere inalte intre celu mai mare poporu slavu numitu muscalu sau rusu si intre ceilalti slavi cunoscuti sub alte nume diverse, din Galiti'a si Boem'i'a pâna la marea adriatica, cu alte cuvente: a paralisá panslavismulu si domni'a lui in Europ'a si a sustiné pe cătu se pótă drépt'a cumpena (aequilibrium) de poteri.

Planu maretu este acesta. Óre in se magiarii si polonii singuri voru fi in stare vreodata de a realisá unu planu atât de piramidal? Nici in vecii vecilor nu. O probabilitate óre-care de reusita totu aru mai ava acestea doue popóra, daca celealte nationalitati locuitórie pe aceleasi teritorie aru simpatás cătusi de puçinu cu aceleia doue; percurgeti in se tóte tierile fostului odata regatu alu Poloniei si pe ale corónei unguresci, cautati preste totu că se aflati unu singuru poporu pe care se'l aflati decisu a'si sacrificá avea si a versá vâli de sange pentru domni'a polóna si domni'a magiara, pentru polonisarea aceloru tieri si magiarisarea acestora. Renegatii crestini si jidovii cari speculézia cu schimbarea numeloru, sunt preste totu numai exceptiuni dela regula.

Dara chiaru si intr'unu casu cum ar fi celu atinsu acilea, muscalii cu sute de acte diplomatice intru o mana, cu sabi'a in ceealalta sciu ce se respondia magiarilor. Intre anii 1771 si 1772, candu s'a decisu si s'a executatu cea de ántaiu imparire a Poloniei, magiarii erau tari si mari la curtea imperiala, influenti'a magnatilor crescuse că nici-o data; loru prin urmare le-a statu prin potintia a impiedicá desmembrarea Poloniei cu atât de mai usioru, cu cătu scie tóta lumea europénă, că imperatés'a Maria Teresia nici nu voiá se audia de o violentia că aceea (Gewaltthat o numiá imperatés'a) si numai cu cea mai mare ostensió a induplucara diplomatii celorulalti imparitori că se subscrisa si dens'a actulu definitivu din 3 Augustu 1772. Unde au fostu pe atunci principii, grafii, baronii, generalii, episcopii si archiepiscopii catolici, de n'a sarit in ajutoriulu Poloniei catolice? Cum de nu s'a adunatu cu totii impregiurulu tronului

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, en litere merunte garmondu, la prim'a publicare cîte 7 cr., la a dou'a si a treia cîte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statulini, addressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriul“ in Sibiu.

1883.

si nu s'a folositu de resistenti'a imperatasei si nu au incuragiat'o că se se arunce cu arme in partea Poloniei? Unde stetea in acelea dile viteji'a ungurésca pitulata? Unde erau sutele de mii de nemesi insurgenti, că se formede armata si se plece in Poloni'a spre a se alatura la trupele polónie si a scôte de acolo pe celea muscalesci? In patri'a loru erau, le-a pututu inse pulberea de pusca si au remas pe acasa, prin urmare s'a invoitu că Poloni'a se fia spoliata de patru mii cinci sute miliiarie patrate cu cinci milioane locuitori. A dou'a in partire a fostu si mai rea, a trei'a o adeverata satira. „Si acum ce mai voru magiarii?“ intréba muscalii, „voru ei se'si lege sórtea loru de sórtea Poloniei? — Se o faca, cătu mai curendu, atât de bine, pentru că se limpedim cu acea ocazie inca si relatiunile nóstre internationale si politice cu Austria propria.“

Cam acestea sunt responsurile ce se audu din partea muscalésca la conspiratiunile si amerintiarile unguro-polónie.

Mai existe inse si unu altu responsu de cea mai mare importantia, pe care'l dău muscalii, nu numai magiarilor, ci si la tóta lumea, la nationalitati, la homogeneitatea de rassa, prin urmare si la panslavismu; că-ci adeca éta ce mai dicu publicistii, politicii, diplomatii si tóte clasele de cultura superioara din Russi'a.

Tóte popórale si gubernele europene cîte pretindu a fi christiane si cîte 'si aróga pentru sine unu gradu mai inaltu de civilisatiune, pretindu totuodata dreptulu de a lucră pentru emanciparea omenimii intregi si civilisarea ei, incepndu mai ántaiu cu popórale de rasse inrudite cu ele si apoi progressandu mai departe la altele. De aici stergera slaviei negrilor africani chiaru cu ajutoriulu armelor, cu versari teribili de sange; de aici desfintarea mai multor regate si altoru domnii de tirani crudeli in Indi'a orientala, prin armele si flotele Britaniei mari, de aici sguduirea imperiului Chinei, strabaterea in Japoni'a, prin anglii, francesi, germani, holandesii, portugali, prin mai multe insule din oceane, si in Afric'a; totu din acestea cause (sau preteste) resbóiele Franciei cu Austria pentru desrobirea Italiei, resboiulu celu mai próspetu alu Angliei in Egiptu si asia mai departe, casuri nenumerate. Daca tóte acele staturi civilisate in gradu finalu cum se inganfa ele, isi aróga dreptulu de a emancipá si civilisá pe tóta lumea si mai ántaiu pe cele de aceeasi origine si rassa cu ele, prin tóte midiulócele si mai virtosu prin missionari, prin comerciu, inca si prin fort'a armelor, apoi cu ce dreptu cutédia ori-cine a ni'l disputá si denegá noue russilor? Daca anglii bombardézia cetati si nimicescu avutii de multe milioane numai din cauza că unele cete de semibarbari omóra cătiva supusi anglii; daca magiarii facu spectacole si alarmédia opiniunea publica europénă pentru cinci sate emigrate inainte cu 120 de ani din Transilvani'a in Bucovin'a, sau pentru 50 mii ciangai emigrati in Moldov'a inainte cu 450 ani, insutu mai mare dreptu avea Russi'a de a se interessa forte de aprópe de starea milionelor de slavi si de coreligionari subjugati de cătra mohamedani, robiti, tiraniti, spoliati si tinuti in nesciintia barbara; totu acelu dreptu pretendemus pentru noi si in favórea aceloru popóra mai virtosu slave, caroru magiarii au decisu, precum singuri o spunu pe fiacare di, că se le stinga lumin'a vietiei loru nationale, se le atace si religiunea strabuna, precum au facutu totudeauna, o mai facu si in dilele nóstre. Din tóte acestea inse nu urmádia că Russi'a se voiésca a subjugá Ungari'a pentru sine, că-ci in casulu acesta ar avea a face cu tóta Europ'a, care intréga s'ar sculá cu arme asupra ei, ei urmádia numai, că se'si inaltie cu energia vocea sa pentru apararea popóralor slave si coreligionarie, pe unde si pe cătu acelea sunt asuprite si in periculu de a li se desfintá individualitatea loru. Daca magiarii

*) Conversatiunea curgea in limb'a germana, pe care generalulu o vorbia bine.

cari sunt asia de puçinu numerosi, aspira la existentia curatu nationala si la statu nationale, cu acelasiu dreptu aspira si alte popora nemagiare, totu asia sau si multu mai numerose. Daca magiarii s'au trasu sub aripele unui Bismark, cu acesta ei au deschis pôrta larga si altoru popora, că se'si caute protectiune care unde pote.

(Va urmă.)

Primiramu si dela clubulu alegatorilor romani compusu din membrii locuitori in comitatulu Brasiovului si in capital'a aceleia, adeca in Brasiovu, urmatori'a :

Declaratiune.

Este intru adeveru o mare calamitate pentru poporul romanu, care in lupt'a sa de esistentia nationala, are se dea peptu nu numai cu inimicu declarati si seculari ai neamului seu, ci si cu adversari de aceia, cari sub masc'a de binevoitori ai poporului romanu vrea din castrele proprie se distruga si nimicësca ori ce operatiune seu incercare de salvare, declarandu pe acestu poporu de neloialu si tradatoru de patria, éra adunarile si manifestatiunile legale de neconstitutionale si tumultuose.

Din fericire inse, acesti apostati s'au demascatu insisi pe sine, asia incat situatiunea a devenit mai usiora pentru poporul romanu, că-ci acum stie si cunosc pe toti aceia, cari i dorescu perirea, cari i voiescu mòrtea.

De aici urmedia, ca daca atitudinea poporului romanu este odata definitiv statorita facia de inimicu straini, se nu intrelase acum acestu poporu a-si lamuri si precisa voint'a sa si facia de dusmanii din sinulu seu.

Dreptu aceea comitetulu clubului alegatorilor romani din urbea si comitatulu Brasiovului, aderandu la program'a nationala, statorita cu unanimitate de voturi in conferenti'a din Sibiu 1881, isi tfne de santa datorintia, a da facia de deplorabilulu cerculariu alu mitropolitului Mironu Romanulu ddto 3 Martiu a. c. precum si facia de imitatiunea ne-calificabila a episcopului de Arad Joanu Metianu ddto 7 Martiu a. c. si in fine facia de pamphletul tendentious alu celor cinci deputati gubernamentali ddto 10 Aprile a. c. urmatore declaratiune :

Alegatorii romani din Brasiovu si comitatulu Brasiovului, consci de drepturile loru de cetatiensi liberi si constitutionali in statu liberu si constitutionalu; consci de patriotismulu adeveratu si curatu prin istoria vècurilor de sistematica prigonire; consci si basati pe lealitatea, credint'a si aderint'a poporului romanu catura patria si tronu; si in fine consci de drepturile neprescriptibile ale poporului romanu autohtonu in tierile de sub corona santului Stefanu si contributioru insemnatu in sange si bani la esistentia statului austro-magiaru, declara cerculariele metropolitului Mironu Romanulu si alu episcopului Joanu Metianu, precum si apelulu celor cinci deputati de nisce acte neromanesci si chiaru agitatore, provenite din interesu personali; de nisce manopere tendentious de a servi de arma in man'a gubernului, că se pota desaproba in facia tronului si a lumiei civilisate justele plangeri ale poporului romanu facia de acestu sistem de gubernamentu asupitoriu si facia de tendentia lui de magiarisare; in fine declara pe toti acesti ursitori ai actelor memorate mai susu, de nechiamati, neautorisati si necompetenti de a vorbi sau de a lucră in numele poporului romanu, dela care in directiunea politicei nationali nu potu se astepte mai puçinu decatul deplina ne incredere.

Daca gubernului magiaru intru adeveru i zace la anima impacarea poporului romanu cu celu magiaru, — care dorintia si noi o nutrimu, — atunci trebue se scia, că nu prin politic'a sa de persecutiune si esterminare, si nu prin Mironu Romanulu, Joanu Metianu, Gáll Jozsef, Szerb György, Vegsö Gerárd, Constantini György si Antonescu István pote se ajunga la acestu scopu salutariu, ci spre scopulu acesta trebue se se puna in intiegere cu adeveratii representanti ai poporului romanu, care poporu in man'a toturoru intrigiloru si uneltiriloru de rea vointia, este si va remanea pururea luptandu in deplinu acordu pentru drepturile ce i se cuvinu in stravechi'a sa patria.

Brasiovu, in 6 Maiu 1883.

Comitetulu clubului alegatorilor din Brasiovu si comitatulu Brasiovului.*)

*) Acel comitetu electorale e compusu precum ni se spune, din 25 membrii alesi din cetate si din comunile rurale locuite de romani; elu este intocmitu dupa modelulu comitetelor electorale magiare, a caror activitate e intinsa preste totu coprinsulu tierei, éra comitele centrali organise din fiacare partida politica se afla mai totu in Budapest'a. Red.

Citimu totu in „Telegrafulu romanu“ Nr. 46 : Proiectul de lege pentru scóolele medii in cas'a magnatiloru.

Siedint'a din 1 Maiu st- n. 1883.

Dupa ce au vorbitu mai multi magnati, ia cuventulu

Mironu Romanulu, mitropolitu : Escel. vóstra, domnule presedinte ! Ilustri magnati ! — Cu totu că din punctulu de vedere alu drepturilor legali ale bisericilor autonome si alu justelor pretensiuni ale nationalitatilor din patria amu unele gravamine, dupa convingerea mea prea indreptatite, in contra proiectului de lege de sub discusiune, chiaru si in redactarea lui de acum : eu totus in acea sperantia, că paragraffii gravaminali ai proiectului de lege se voru delatura, respective se voru modifica la ocasiunea desbaterii speciali, si astfelu se voru linisci spiritele, cari in unele sfere intereseate se sguduiru prin acestu proiectu trecutu prin multe faze, — din parte-mi primescu proiectulu de lege că basa la pertractarea speciala.

Nu potu inse retacé la acesta ocasiune doue observatiuni generali ; un'a : că eu regretu forte, că bisericii greco-orientali romane — cu totu că ea a staruitu — nu i s'a datu ocasiunea, că si ea se pota incurge asia că celealalte confessuni, in compunerea acestui proiectu de lege momentosu si de mare importantia ; prin urmare eu, că totudeodata mitropolitulu acelei bisericici, me afu constrinsu a veni aici in plenul ilustrei case cu observarile si amandamentele mele referitore la acestu proiectu de lege, cari — o marturisescu — nu sunt mici la numeru, si pote ici-colea nici in extensiunea loru.

Ceealalta observatiune mi o cuprindu in esprimarea regretarei mele : că desbaterea asupra acestui proiectu de lege, care preste totu e de mare momentositate, éra pentru bisericile de ritulu grecescu este indoitul momentosu, coincide cu serbatorile mari ale pasciloru celoru de ritulu grecescu ; prin ce toti acei membri ai ilustrei case, cari tinu la ritulu bisericii grecesci, se adusera in acea situatiune genanta : că daca voiescu se-si manifeste aici, in ilustr'a casa a magnatiloru, interessarea loru pentru acestu proiectu de lege — o repetu — forte momentosu : atunci ei sunt siliti — bunaòra cum sunt eu si colegulu meu episcopu de langa mine — a'si parasi vetrile loru la aceste mari serbatori religiose, si a se subtrage pentru acesta ocasiune de sub obligamentele loru facia cu biseric'a. Speru inse, că noi, cei de ritulu grecescu, in viitoru nu vomu mai veni in ast-fel de colisiune neplacuta, si o speru acesta cu atatu mai vertosu : pentruca eu credu, că inconvenient'a de acum e numai din intemplantare, si nu este eflusulu vreunei preocupatiuni ori alu vre-unei intentiuni.

In fine mai amu o observatiune incidentalu. Ilustritatea Sa domnulu br. Emil Pongrácz binevoi in cuventarea sa eminenta, ce premerse, a se pronunci camu astu-fel : că esista scoli medii nationali, in cari elevii se cresc in directiune adversaria statului. Fiindu că in archidieces'a de sub conducerea mea se afla doue gimnasii — durere numai doue — in cari limb'a de propunere este cea romana si cari asia dar au caracteru nationalu : eu, de cumva enunciatulu de mai susu s'ar estinde si asupra acestoru scoli medii, me simtiu detoriu a dechiara la acestu locu : că pote se se fia intemplantu si ici, si colea, si intr'altu locu din partea unoru studenti singuratici, afara din scola dechiaratiuni intr'un'a sau intr'alt'a directiune extravaganta, la cari ei usioru potu fi sedusi de unele diarie, ce lucra in directiune rea ; dar cum-că fia in gimnasiulu romanu din Brasiovu, fia in celu din Bradu s'ar cresce studentii in directiune adversaria statului, — eu in contra acesteia protestezi in modu categoricu, si protestezi că unulu, care cunoscu — potu se dicu — immediat conduit'a professoriloru si a directoriloru, si preste totu spiritulu institutoru concernente. (Aprobari).

Repetu, că reservandu-mi a-mi face amandamente la ocasiunea desbaterii speciali, eu in generalitate primescu proiectulu. (Aprobari).

Dela diet'a Ungariei.

Proiectul de lege pentru scóolele gimnasiale, acelu sierpe de mare alu legislatiunei unguresci, a trecutu in fine si prin cas'a magnatiloru, in se a sia, că din 41 emendamente (amendment, corecturi, ameliorari) propuse de catura escel. sa domnulu metropolitu Mironu Romanulu nici-una nu a fostu primita ; sau mai exactu, vediendu escel. sa că propunerile sale combatute mai virtosu de catura

ministrulu cultelor si alu instructiuniei publice se respingu una cate una, pe celealte le-a retrasu spre a crutia timpulu celu pretiosu. De altumentrea cei interesaati in causa pricepu forte greu, pentru ce domnulu mitropolitu s'a si mai espusu singuru singurelu dintre toti prelatii bisericesci de ritulu orientale din ambele confessiuni in cas'a magnatiloru la o incercare că acesta, despre care s'ar fi potutu ramasi ori-si-cine cu 99/100 că nu va avea nici-unu resultatu dorit. Acea incercare a fostu cu atatu mai desperata, dupace de alta parte totu escel. sa declară in facia adunarei cu tota solemnitatea, că este forte decisu si căsi tine de a sa datorintia, că in cerculu activitatii sale se faca totulu intru interesul limbii magiare, adeca pentru propagarea ei la cine ? firesce că la massele poporului romanescu de religiunea gr.-orientala orthodoxa.

Dupace desu citatulu proiectu de lege a fostu adoptat cu ore-si-care modificatiuni de catura cas'a magnatiloru, in care se adunaseră forte puçini membrii, acelasi fu trimis uerasi la camer'a deputatilor, care in siedint'a din 9 Maiu ilu vota din nou dupa o desbaterere scurta ; firesce scurta, că-ci acum dram'a intréga fusese jucata, mai lipsise numai unu scurtu epilogu. Legea fiindu inaintata la monarchu pentru prea inalt'a sanctionare, dupa aceea va fi pusa in aplicatiune, cu ce resultatu ? se camu pote prevede — celu puçinu aici in Transilvania — din resultatele celeilalte legi de magiarisare dela a. 1879, intre care la locul antaiu : emigratiuni pe fiacare anu de romani si de sasi in masse de sute si de mii.

In camer'a deputatilor fusera luate in desbaterere alte doue legi relative la armata teritoriale (Honvéd), la care se simte lipsa forte mare de oficiari. Scopulu celoru doue proiecte este, că de o parte se silësca pe soldati voluntari (mai totu studenti) a trece la armata teritoriala in servitiu definitivu, éra de alt'a se infunde in academ'a militara (Ludovica) ungrésca cătu se pote mai multi elevi de oficiari in etate mai cruda. S'au adoptat doue de sila de mila ambele acelea legi.

Lectorii nostrii isi mai aducre aminte de spectacolul ce se dedese mai de multe-ori in anii de curendu trecuti atatu in press'a magiara cătu si chiaru in dieta din cas'a lipsei de oficiari magiari in armata c. r. permanenta de linia. Cu acelasiu dreptu se pote si trebue se fia relevata si lips'a cea mare de oficiari romani atatu in armata imperiala permanenta cătu si in cea teritoriala. La aceea ocasiuni magiarii produsera din partea loru că temeu principale greutatea de a invenia limb'a germana si ur'a loru ce pôrta contra acelei. Acuma inse din desbaterile dietali ese, că junime magiare nu'i place a servi sub legi militarie sub disciplina si regularitate nici in armata teritoriala, unde limb'a domnitória si de comanda este cea magiara. A remas deci că se ia baiatiandrii de cete 10—12 ani, se'i faca mici ieniciri, se'i crësca asia, că se li se prefaca regul'a óresicum in a dou'a natura. Cine va trai, va vedea.

Ciangaii cei stramutati din Bucovina in baltile Dunarei si ale Tisei, curatu numai din fanaticismu national, se vedu si pana acum insielati forte amaru, intru atata, că unii din ei stau se se intoreca éra la Bucovina ; inse la ce ? candu ei au apucatu a'si vinde totu ce avusera in comunele loru. Dupa spus'a diarielor ungurene din vreo 2500 ciangaii veniti in Ungaria abia 1/3 parte sunt buni de munca ; ceilalti betrani, femei, copii si altii neputiniosi din firea loru. Locuintie nu au, ci trebue se'si faca ei acuma din lulu batutu intre doue ingradituri. Chiaru locuri de aratu, de cosa si de pascutu nu se potu dà la tote familiile, că nu e de unde. Comitetulu din BPesta a opritu, că mai multi de 800 se nu mai aduca din Bucovina, că nu mai sunt nici bani de drumu si de ajutoriu că se nu péra de fome in dilele de antaiu pana voru apucá se ia simbria pentru munca, nici n'au unde se'i asiedie. Ciangaii remasi in Bucovina se afla in plina desperatiune, că-ci indemnati mai alesu de popii loru au apucatu se'si vendia totu ce avusera, au restituitu si arvunile luate din érna dela proprietari à conto de lucrul campului. Doi popi de ai loru au fugit din comunele respective, de frica că poporanii se nu'i tocé in capu ! Asia spunu chiaru telegramele unguresci venite din Bucovina. Si acei fanatici din BPesta inca totu mai sbiera dupa ciangaii din Moldova, éra cei din Clusiu urla cerendu că comitatulu Fagarasului se fia colonisatu pe sub munti cu cîteva comune secuiesci, spre a fi de paza in contra valachilor din Valachi'a si din acestu districtu. Dara unde sunt pe sub munti balti de datu la colonisti, că se le desece si

cultive, si nici puste si stepe necultivate nu vei află nicairi in acelu districtu, si nici pe airea in acésta tiéra. Au nu vedu ei, că teritoriulu acelui comitat abia e de ajunsu pentru locuitori vechi?

Revista politica.

Pe langa scirile si cestiunile mai vechi si óresicum permanente, care facu obiectula discussiunilor publice in tóta Europ'a, dilele din urma au mai resarit u si altele insemnante destulu pentru staturi si popóra. Din tóte vomu atinge si aci cátèva.

In Russi'a. Incoronarea imperatului Russiei si a imperatesei, care se va intemplá in 15/27 Maiu a. c. cu pompa extraordinarie in vechi'a capitala Moscva, este considerata de tóta lumea, nu numai că o solemnitate usitata si in alte cátèva monarchii, ci totuodata că unu evenimentu politicu de prim'a ordine, din care au se resulte altele relative mai virtosu la staturi vecine. Nu numai monarchii mari si mai mici, dara chiaru si marea republica a Statelor-unite din Americ'a si republic'a Elvetiei au afatu de bine a trimite pe 27 Maiu representanti de rangu inaltu la Moscva si inca cu presente (daruri) care de care mai pretiose si de raritate mai mare; éra impregiurarea ce bate mai multu la ochi anume in press'a austro-magiară este, că cei trei domnitori slavi, adeca regele Milianu al Serbiei, principele Nicolae din Muntenegru si principele Alexandru de Battenberg alu Bulgariei au plecatu la Moscva pentru că se aduca omagiile préotentelui loru protectoru in persóna. Lucru prea naturalu că acestu pasu alu numitilor domnitori vecini ai nostrii se nu placa mai alesu in BPest'a.

O alta impregiurare ce insufla grijă noua este, că Russi'a concentrédia armata la fruntariele Armeniei turcesci in Asi'a, unde teritoriulu armenesc este calcatu si devastat fórt desu de cătra poporatiunile mohamedane fórt hotiose si crude. Acele concentrari au trasu asupra-le nu numai atentiunea Turciei, ci si a Britaniei mari cu atàtu mai virtosu, că-ci precum voru a scí diplomati, locuitori armeni au cerutu inadinsu protecțiunea Russiei contra rapacitatiei turcesci.

Intre acestea calea ferata intre marea caspica si marea negra s'a deschis in septeman'a trecuta pâna la cetatea Bacù. Prin acésta Russi'a castigă fórt multu in casu de unu nou resboiu asiaticu.

Din Turci'a ne vinu in acelasiu timpu sciri fatali despre rebeliuni militarie anume in Arabi'a si la Eufratu, atàtu din causa că soldatii sunt tinuti in servitiu preste terminulu legale, cătu si că-ci sunt platiti fórt reu sau nicidecum. Totu din cause de acestea se intemplara si estimpu rebeliuni militarie chiaru si in capitala. Asia merge pretotindeni, pe unde barbatii domnescu si gubernu dupa cum se canta in haremuri.

In Egipitu inca s'a intemplatu conflicte noue intre locuitori si soldati la Port-Said, tocmai si in Alexandri'a. Se vorbesce multu despre intinderea ocupatiunei angle in Egipitu inca pe unu terminu de cinci ani. Asia dara cu tóta victoria' a anglilor pacea egipténa stà intr'unu picioru. Resboiul dintre locuitori mohamedani fanatici ai desertelor si dintra trupele regulate nu s'a terminat.

Franci'a. Gubernulu republicei isi cauta si află de lucru pentru armat'a sa colo departe spre China, in regatulu Anamu, alu carui rege se numesce Tuducu, éra capital'a lui Tonkin. Acolo s'a intemplatu cátèva rebeliuni, fara că regele Tuducu se le pôta infrena. Snb cuventu că securitatea comerciului europénu in acelu regatuar fi fórt amerintiatu, Franci'a se imbiè de protectoru, trimise corabii armate in apele acelea, éra dupace regele nu voiá se audia de protectiune si de ajutoriulu francesiloru, gubernulu din Paris declarà regelui Tuducu rotundu, că vrea elu ori nu, armat'a francesa ilu va protege, si acum se inbarca batalione si baterii spre a ocupa capital'a Tonkin. Adeca tocma precum se disese si in Transilvani'a inainte cu aprópe 200 de ani si de atunci in alte tieri: Volentes nolentes Maiestas sua sacratisima vos proteget. Vedi protectiunile in Bosni'a si Hertiegovin'a, in Egipitu si Tunis, cele multe din Indi'a orientala ale Britaniei, altele in Afric'a si pe airea ale Franciei, Holandiei etc. Volentes nolentes.

Armarea generala merge inainte in tóte tierile, inca si in celea despre a caroru armata abia se mai vorbia pâna acum; asia de ex. Holand'a, Belgiu, Elveti'a, Danemarc'a, Sveti'a si Norvegi'a tóte armédia barbatesce, sub cuventu că se si asigure neutralitatea. Curiósa asigurare!

In Irland'a incepura anglii a spendiura dintre asasinii irlandi; intr'acea fric'a de dinamita a intratu in ósele toturor.

Romania.

(Despre alegeri la Camera si la senat). Au mai fostu si in alte periode agitatii electoralui; din trecutu inse nici-unele nu se potu asemenea cu cele de acum. Sub gubernulu de 7 ani alu conservatorilor s'a intemplatu si batai si arestari, aceleia inse s'a marginitu mai multu numai in capitala si celu multu in alte vreo doue trei locuri; pentru că pe atunci alegerile intru nimicu nu erau libere. Au agitatu si acum unii prefecti in favórea cutarui candidatu alu loru, in contra respicatei porunci ministeriale de a nu se amestecă nicidecum in actulu alegerei, a ingrijí numai pentru ordinea publica si că alegatorii se nu se inciare, buna-óra că in Ungari'a. Se pare inse că acestea alegeri avura si insusiri singulare, deosebite, precum se intempla fórt raru sau dora nici-odata in viéti'a constitutionala, in tieri libere. In timpulu modernu adeca se tîne de regula generala, de axioma, că in parlamente trebue se fia doue partide politice tari si numeróse, pentru că daca un'a se afia la potere, la gubernu, ceealalta se controledie cu bunu succesu, si vice-versa candu apuca ceealalta la potere. In Romani'a dela 1877 incóce partid'a conservativa s'a smacinatu si micsioratu in urm'a cumpliteloru sale erori intru atata, in cătu se pote dice cu totu dreptulu, că ea este representata numai prin capii fostei partide, sau cum se dice: generali fara armata. Că de unu anu incóce conservativii betrani si tineri au facutu causa comuna cu asia numitii liberali independenti, alu caroru capu e dn. advocatu Vernescu, la care s'a alaturatu mai tardiu si dn. Michailu Cogalniceanu, principele Grig. Sturdza fiu mai mare alu fostului domnul Michailu Sturdza si cumnatu cu fiul repausatului principe Gorciacoff. Asia intrunite aceleia nuantie de partide, au tînuitu deunadi o conferentia mare la Jasi, cu scopu firesce de a trantí in alegeri pe gubernulu actuale. In acea conferentia mai virtosu domnii Cogalniceanu, Vernescu si inca alti vreo doi membri au combatutu pe gubernulu actuale in tóte modurile possibili si s'a incercat a lu degradá in stim'a publica, insirandu multe abusuri.

Acestea tóte bune. Alegerile actuali mai au inse si unu altu caracteru singulariu, éra acela este, că insusi ministeriul a dorit fórt, că tocma prin alegeri se scape de cătiva fosti deputati din perodulu trecutu, cari prin necurmantele loru pretensiuni impertinente de a li se face pe voia intru o multime de interesse private de ale loru si ale altora, si prin alte abusuri faceau fórt mari neplaceri gubernului, éra altii ómeni lenesi, usiori in totu intielesulu, erau buni numai că se incurse mersulu regulatu alu lucrarilor legislative. Dilele acestea se va alege, daca camer'a va fi scutita de membrii cum au fostu in trecutu acei de calibru usioru.

Dupa atacurile date gubernului si partidei liberales in conferenti'a dela Jasi si in altele din capitala a urmatu firesce, că si liberalii se respondia aperandu-se. Discursulu dlui C. A. Rosetti tînuitu in Bucuresci cătra o adunare atata de numerósa, in cătu o parte mare din alegatori remase pe din afara, pe la usile Ateneului, fu reprobusu si de noi; credemu inse că imprimiu o dorintia a lectorilor, daca vomu reproduce inca unul din cele doue discursuri memorabili, prin cari dn. ministru presedinte J. Brateanu respunde adversarilor sei politici, si noi aleseram pe celu tînuitu la Bucuresci. Scimu bine, că o parte din acestea discursuri nu pote fi intelésa bine sau nu e intelésu nicidecum de cătra publiculu romanu si neromanescu de dincóce de munti, din causa că nu suntemu informati in secretele politice ale Romaniei, nici in misteriosele relatiuni de ale familiilor mari, precum nu scie nici Romani'a despre relatiunile nóstre din Transilvani'a si Ungari'a mai multu că de Chin'a si Japoni'a, nu ne cunoscem nici chiaru istori'a nóstra, ba unii pare că au si o averisire, o grézia de istori'a tierei si a natuinei proprie, si de aceea in multe lucruri mari nu ne mai intielegem de locu; dara acésta farmecatura trebue se dispara odata, daca voimur se mai existem ca romani.

In Romani'a se prepara evenimente de cea mai mare importantia, nu numai pentru acelu regat, ci poate pentru tóta Europ'a; voru urmá inse aceleia mai curendu sau mai tardiu? destulu că ele voru veni de siguru si noue ne-ar stá fórt reu se remanemu atunci cu gurile cascate că toti gagauzii.

Preste acestea o multime de afaceri electoralui din Romani'a au asemeneare batetória la ochi cu cele din Ungari'a. Preste unu anu voru fi si pe la noi alegeri.

Intrunirea electorală

din sal'a Ateneului, in diu'a de 19/27 Aprile 1883.

La órele 2, se suie la tribuna d. J. C. Bratianu, care tinu urmatorulu discursu:

D. J. C. Bratianu. (Aplause prelungite si indelungu repetite intempina pe oratore).

Dloru, candu omulu are ánim'a amarita, e puçinu in stare de a-si putea esprime ideile sale. Amarita imi este ánim'u nu pentru că opositiunea se misca; ea isi face datori'a. Dar, unu omu, in timpulu alegerilor, déca are nitica ánim'a, nu pote se nu fia fórt amarita.

Dloru, déca am venit uci, este că se-mi indeplinescu o datorie; este pentru că se esprumu in faç'a lumii, inaintea dv., omagiele mele principelui Dimitrie Ghica, care la tóte ocasiunile cele mari, a uitatu de unde vine, care-i e class'a din care ese, care-i sunt amicii de ánim'a, si-a datu totudeauna concursulu seu acolo unde a vidiutu că unu interessa mare nationalu e in jocu si pote fi in pericolu (aplause).

Dloru, am disu că opositiunea nu me amaresce, fiindu-că lupt'a otielesce pe omu. Asiu putea, inse, se dicu că opositiunea mi-a facutu o impresiune trista, nu amara, fiindu-că, — dupa cam am disu si la Craiov'a, — acésta nu este o opositiune cum trebuie se fia.

Mi-a parutu reu că discursulu meu dela Craiov'a a fostu publicat cu intiela cu care l'a luat stenografulu, si d'aceea s'a tiparit cu gresielu; dar dvóstra, negresitu, ati pututu vedea, citindu-lu, tóte intențiunile mele.

Am disu la Craiov'a că acésta nu este o opositiune, fiindu-că, dupa cum a disu „Romanul“ de atatea ori, opositiunea trebuie se aiba unu drapel, se aiba principii, se aiba unu programu. Asia, eu intreb: Care e drapelul opositiunii de adi? cari sunt principiile sale? care e programul seu?

Dloru, am citit uci si eu discursulu dlui Cogalniceanu tînuitu aici in capitala. Negresitu că l'ati citit uci si dv. si ati vidiutu că nu e de cătu o repetitiune a celoru dise de dsa la Jasi, fara se desvolte unu programu.... Me ertati, dloru, vorbescu de d. Cogalniceanu si nu vorbescu de d. Vernescu, care nu e unu omu politiciu. D. Vernescu e unu advocatu, nu dicu juristu, unu advocatu fórt distinsu, ceea ce ii a servit uci face o positiune atatu materiala cătu si morală. Omulu politiciu e acela care studiáda tóte condițiunile unei societati si isi face unu programu alu seu de actiune. Si, că se ve dovedescu că este asia, spuneti dvóstre, cari cunosceti pe d. Vernescu pe scen'a politica, că deputatu si că ministru, — dela 1862, mi se pare, — la care instituție, la ce lege numele dsale e lipit? Spuneti că numele dsale e subsrisu la o singura ideia a dsale, fia politica, fia sociala, fia economica (aplause). Ilu desfidu se imi arate un'a singura (aplause).

A pledá unu procesu este a avea petrundere, a citi bine actele si a cunosc codulu; dar, a fi omu de statu nu e destulu a cunosc legea (aplause). Trebuie se fi studiatu tóta viati'a ta, se cunosci condițiunile cari sunt cele mai proprii unei națiuni in cutare situație. Apoi acésta se invétia in carti si acei cari nu citescu nici-o carte, nici chiaru jurnale, nu potu avea nici-o idea politica.

Este apoi d. Lahovari, unu omu cu multi talentu si, ceea ce nu potu dice despre d. Vernescu, chiaru cu instructiune, mai cu séma cu instructiunea primara. Intreb, inse: cari sunt traditiunile dlui Lahovari? Sun ele traditiunile Romaniei? Dsa ne a spusu in camera deuna-di, că e nepotulu unui caimacanu dela Craiov'a din timpulu Zaverei. Eu am cunoscutu pe J. Lahovari, pe Mihalache Lahovari, cari nu sciau nici romanesc; de aceea d. Lahovari de căte ori vorbesce, cu tóta cunoscintia dsale de istoria generala a lumii, candu e vorba de tiera romanescă aplică teorii cari numai la noi nu se potrivesc. Pentru dsa, regimulu parlamentar si drepturile constitutionale nu esista de cătu dela conveniunie incóce; ba, de multe ori uita si conveniunie si dice că esista dela statutu incóce.

Dloru, Romani'a are unu trecutu si, pe candu in alte state erá despotismulu celu mai absolutu, aici erá unu regim, in condițiunile de atunci, dar unu regim fórt liberalu si potu dice, parlamentar. Imi aducu aminte de istoricul greco alu principatelor, de Fotino, care candu vine la o epoca de resmirtitia in tiera, candu gubernau ómeni fara nici-unu meritu, numesce acea epoca: Epoc'a apelpisitilor.

Dloru, dupa ce au cadiutu domniile fanariote si domnulu Tudor a fostu ucis, a remas tiera intr'o anarchie completa, si atunci, fiindu acea epoca de care vorbesce Fotino, s'a pututu prea bine că vre-o ruda a dlui Lahovari se fi fostu numitul de către Grecii din Constantinopole caimacanu la Craiov'a. Scimu, inse, că nici unu omu care avea ceva de perduto, in timpulu acela, nu se facea ampliatu alu Constantinopolei, in Valachi'a mica mai alesu. Prin urmare, nici dela acelu domnul nu putem astepta unu programu.

D. Catargi asemenea nu pote face unu programu, ci numai a repeta unu programu datu de altii si pe care ilu sciti cu totii.

De aceea diceam că voi vorbi numai de d. Cogalniceanu, dsa pote se faca unu programu de gubernamentu; are cunoscintie cerute.

Ce ve spune, inse, dsa in tóte discursurile dsale? Mai ántaiu, vorbesce numai de mine si totu programulu dsale este numai că se lovëscu in mine.

Dice, mai ántaiu, că eu voiescu se iau dictatur'a si cu acésta ocasiune vine si scusa dictatur'a dsale, adica dictatur'a lui Cuza; fiindu că sciti cum a dou'a di dupa lovitur'a de statu, reposatulu d. Cuza, intelindu la siosé pe d. Manolache Kostaki, i-a facutu, cum

